

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Цветелина Петрова Цветанова-Цанева на тема:
„Лингвистични и културологични маркери за национална идентичност в езика на млади
бесарабски българи“ за получаване на образователната и научна степен „доктор“
в област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Общо и
сравнително езиковедство)
от доц. д-р Калина Стефанова Мичева-Пейчева,
Секция за етнолингвистика, Институт за български език – БАН

1. Данни за конкурса

Определена съм за член на научното жури по защита на дисертационния труд на Цветелина Петрова Цветанова-Цанева със заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Не откривам данни за нарушения в процедурата. Дисертантката е изпълнила минималните национални изисквания за научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедство) и изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложение на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Данни за кандидата

Цветелина Петрова Цветанова-Цанева е докторантка в Катедрата по общо и сравнително езиковедство на Факултета по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“. Отчислена е с право на защита и трудът ѝ е обсъден успешно в посоченото първично звено.

3. Характеристики на дисертационния труд и научните приноси в него

3.1. Актуалност на разработвания научен проблем

Темата на дисертационния труд е свързана с проблематика, която в последните 3 десетилетия се разработва в българската лингвистична общност – езикът и националната идентичност на българите, които живеят в други държави. В условията на глобализация и световни мигрантски движения въпросът за съществуването на

национална идентичност, съхранена в езиковите и лингвокултурните реализации на представители на българската диаспора, става изключително актуален. Това изследване прилага друг тип методология и статистически анализ, с които обогатява досегашните разработки.

3.2. Познаване на състоянието на разработвания проблем в научната литература

От дисертационния труд личи много добро познаване на състоянието на изследванията върху връзката между език и национална идентичност. Последователно са анализирани основни схващания и научни термини, които се отнасят до идентичността и до релацията език – идентичност. Специално се обръща внимание на лингвокултуроложкият подход в проучването, като се представят понятия като *езикова картина на света*, *езикова личност* и др. Важно място в избраната проблематика заемат и разработките специално върху ролята на езика за конструиране на идентичността, които дисертантката разглежда в отделен абзац.

Цветанова-Цанева представя и етнолингвистичната теория за идентичността на Джайлс, която интерпретира въпроса дали индивидът се свързва повече с хората, с които говори общ език, или с тези, с които дели обща географска територия. Представителите на етнолингвистичната теория считат, че от една страна, човек сам може да избере по-престижна група, с която да се идентифицира. Това би станало, ако жизнеността на етническата група е ниска, а това зависи от външни фактори. От друга страна, те твърдят, че дори изчезващи потомствени езици могат да мобилизират своите членове и да възстановят усещането за престижна принадлежност към етническия език и съответно – към етническата група. Тези възгледи са теоретична основа на въпросника, с който се проучват факторите за формирането на езиковата личност на младите българи зад граница в дисертацията.

3.3. Анализ на методите и материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд

В Увода коректно са формулирани обектът, предметът, целите и задачите на изследването. Добро впечатление прави подборът на модерна методология, която включва: 1. Свободен асоциативен експеримент (САЕ); 2. Полуструктурирано интервю (Face-to-face); 3. Метод на устната история (Oral history); 4. Текстов анализ; 5. Съдържателен (content analysis); 6. Лингвокултурологичен анализ; 7. Статистически

методи за обработка на данните и проверка на хипотезите – използване на статистическа електронна програма SPSS 16.0.

Емпиричният материал, върху който се основава дисертацията и чрез който се постигат целите на изследването, е извлечен от РБЕ, БНК и от анкети, интервюта и есета на 40 бесарабски българи от Молдова и Украйна на възраст 15 – 25 години.

Въз основа на този материал се анализира етническата и националната идентичност на млади българи, родени в Молдова и Украйна, като се търсят лингвистичните и културологичните маркери, които я идентифицират. Това означава, че интерес представлява езиковата личност на респонденти на възраст от 15 до 25 години. Тази езикова личност, формирана в ситуация на многоезичие, носи белезите на идентичността на езика, който говори с приоритет. Ето защо връзката между език и идентичност е от съществено значение за това изследване.

.3.4. Значимост на научните приноси в дисертационния труд
Дисертационният труд е разгърнат на 249 страници и се състои от увод, четири основни глави, заключение, цитирана литература и приложения. Отделните части са много добре структурирани, съществуват тематични и логически връзки между тях.

След първа глава, която е посветена на преглед на научната литература и уточняване на научната терминология, във втора глава „Модел за изследване на лингвокултурологични маркери на националната идентичност на млади българи, родени зад граница“ изследването се съсредоточава върху:

- Начините на номинация – с какви средства младият човек назовава себе си (Аз съм X), номинацията на другия (Аз съм X, той е Y), както и номинацията на представата за родина.
- Тълкуването и осъзнаването на концепти с национална специфика.
- Място на родината като ценност в съзнанието на млади хора, родени зад граница.
- Значение на националната идентичност в ценностната система на младия човек.

Всички тези аспекти се разглеждат в и чрез езика, който говорят младите българи от диаспората в Молдова и в Украйна.

Авторката представя основния метод на събиране на данните в анкетното проучване – свободния асоциативен експеримент, както и методите при обработка на данните – контент анализ, концептуален анализ и статистически анализи. Лингвистичният анализ показва ясно в каква степен българският език е основен при формиране на българска национална идентичност зад граница, а контент анализът и концептуалният анализ – доколко всички останали фактори – традиции, семейна среда, образование, религиозна общност и др. са значими за формираната идентичност на младежите.

В глава трета „Методи на изследване и инструментариум“ Цветанова-Цанева подробно описва методите на свободния асоциативен експеримент, полуструктурираното интервю, на съдържателния и текстов анализ, както и статистическите методи за обработка на резултатите.

Глава четвърта „Анализ на резултатите от изследването, проведено с млади българи от Молдова“ е най-приносната в дисертацията. Разгледаните 18 думи стимули и техните асоциативни реакции показват категорично, че младите българи в Молдова имат светоусещане и менталност като на всички носители на българския език в пределите на България. Понятията са групирани в няколко ядра и са архетипи на българската концептосфера. Една от групите обединява членимостта на пространството – това са концептите *дом, балкан, река, граница и родина*. Друга група са концепти, свързани с време – *вечер, утро, зима*. Трета група са отношенията между хората – *мама, мъж, баща, челяд, приятел, глава*. Четвърта са цветовете като символи за българското световъзприемане – *бял, червен*. А в последната може да се обединят понятия, свързани с житейската философия – *добро и съдба*.

Асоциациите по картини и символи допълват анализа с нови данни и обобщения. Съчетани с интерпретацията на есетата на респондентите, те дават основание за съществените изводи в дисертацията.

Особено характерно за българската диаспора в Молдова и в Украйна е българското етническо самосъзнание при ясно декларирана различна от България родина. Данните от изследването не показват, че този факт разколебава българската етническа принадлежност, особено ярко декларирана и в есеистичните текстове, които са създадени като трети модул в изследването.

Класифицираните в отделни лексикосемантични редове номинации дават възможност да се твърди, че концептът *родина* в съзнанието на младите българи в Молдова и Украйна е с особена важност. Българската национална идентичност не само не е в конфликт с идеята за родина, различна от България, но и носи едно архаично, продукт на възпитанието в общността, отношение към родната земя като към сакрална същност.

Дисертацията е приносна и разработва съществени и актуални проблеми с интердисциплинарен подход. При бъдещо публикуване би било добре да се вземат предвид бележките ми в отзива за предварителното обсъждане на труда (цитиране по оригинален източник, а не по друг автор; споменаване на вече съществуващи лингвокултурологични изследвания за *дом, съдба* и др. при съдържателния анализ на резултатите).

3.5. Публикации по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд са публикувани 5 научни статии. Тези публикации са дали възможност на научната общност да се запознае със значими аспекти от изследването.

3.6. Автореферат на дисертационния труд

Авторефератът отговаря на структурата на дисертационния труд и отразява вярно постиженията му. Научните приноси представят адекватно положителните резултати от изследването.

4. Заключение

В резултат на анализа на научните приноси на дисертационния труд и тяхната значимост за езиковедската наука убедено предлагам на Цветелина Цветанова-Цанева да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“ за дисертационния труд „Лингвистични и културологични маркери за национална идентичност в езика на млади бесарабски българи“

12.02.2022

Изготвила становището: доц. д-р Калина Мичева-Пейчева

София